

v zadnjem času. Nekdaj je Erjavec za Mohorjane opisal domače in tuje živali, ki so jih ljudje z užitkom brali in jih še danes hranijo in bero. Družbin današnji „Erjavec“ — o Bože moj! — piše „obrazo iz narave“, pa kar na prvi strani z razprtim tiskom tišči v oči in kriči na ušesa: „Tukaj je čudovita roka Stvarnikova, tu se kažeta božja vsegamogočnost in dobrota.“ — „Že spet pridiga, seveda!“ bodo rekli ali si mislili Mohorjani. Nekaterim ljudem pač ni mogoče pomagati. Pridiga je lepa reč, potrebna reč, ampak na svojem mestu in ob svojem času mora biti. Kjer vedno dežuje, ne more nič rasti. Če boste ljudem kaj zanimivega pripovedovali, se jim boste prikupili in morda se bodo ravnali po Vaših besedah tedaj, kadar jim boste kaj pridigali. Vsaj poslušali Vas bodo. Privoščite našim ljudem vendar enkrat nekaj nekaljenega epičnega veselja! Naš narod namreč . . .

Toda čemu še dalje, mogoče celo pozitivne predloge? Ne, takšne stvari obravnava človek z ljudmi, ki imajo smisla zanje. Tukaj je dovolj, da se pokaže vsa zastarela naivnost družbinega dela in programa. Če se ne bodo odprle oči odboru, se bodo pa članom.

Dr. Jož. A. Glonar.

Mortuos plango: Slanc, Levec, Hubad. Smrt ima bogato žetev: na bojnih poljanah padajo mlajši, v zaledju umirajo starejši, a ostali stojimo ob njih grobeh kakor Jeremija ob razvalinah Jeruzalema . . .

Osebnost sem se seznanil s Slancem pred nekaj leti, ko se je udeležil mojega predavanja v Novem mestu, dasi si sicer nisva bila neznana. Šifra S—c v „Slovenskem Narodu“ leta 1875—1878 je vzbudila mojo posebno pozornost. Ti duhoviti članki in podlistki, prepleteni s citati iz nemške literature, so obdelovali pereče vprašanje slovenske narodnosti na široki podlagi gospodarskega in družabnega dela v smislu kulture in humanitete. Občudoval sem njih premišljenost, resnost prepričevalnost. Prišel sem na to, da so Slančevi, in pokazal današnji javnosti njih pomen, kakor je to storil pred menoj v drugi zvezi dr. Prijatelj. Slanc se mi je zahvalil, da je izvedel današnji rod o delu njegove mladosti, in me prosil, naj sporočim zahvalo tudi Prijatelju, kar izpolnujem sedaj javno.

Slanc je bil rojen publicist in žurnalist, bodisi v službi dnevnih potreb in zahtev, bodisi pri razpravljanju načelnih vprašanj. Živahen, prekipevajoč, v poznejših spisih neuglajen in neurejen, vedno pa prepričan pristaš napredka. Star po letih, a mlad po duhu je z duševno in gmotno podporo spremljal kulturna in socialna stremjenja svoje dobe. Zlasti je v svoji „Zadrugi“ navdušeno zagovarjal združništvo. Šel je od nas prezgodaj, nepričakovano, simpatičen kot človek, znamenit kot publicist — eden izmed onih, ki so orali ledino na polju narodne svobode.

In Levec?

Z njegovim imenom je združena najlepša doba mlade slovenske literature, razvijajoče se pod njegovim vodstvom v duhu onih sporočil, kakor jih predstavljata pri nas Prešeren in Levstik. Izhajajoč iz Stritarjeve šole, je bil Levec kritik, esteta, velik v odkrivanju in pridobivanju umetniških osebnosti in vrednot. Prvo desetletje „Ljubljanskega zvona“ pomenja razdobje v zgodovini slovenskega slovstva, noseč znak njegove osebnosti, katera je spajala slovstveno teorijo z umetniško prakso. Zvonov „Slovenski glasnik“ je skoro neizčrpen vir o vsem, kar se tiče naše literature in kulture sploh. A kot literarni zgodovinar s svojimi plastičnimi in simpatičnimi monografijami o naših klasikih, ki nam ob njih čitanju postaja toplo ob srcu, išče Levec svojega para.

A Levec ni bil samo slovstveni kritik in zgodovinar, urednik in jezikoslovec, marveč je bil po svojih družabnih zvezah posvečen tudi v naše politično življenje. Ne samo za slovstvo, v enaki meri je bil za slovensko politiko bogata zakladnica, iz katere smo zajemali vsi, ki smo bili potrebni pouka. Tudi meni ni odrekal svoje večje pomoči, nasprotno je z zanimanjem spremljal „Naše zapiske“, ko so po enoletnem prekinjenju zopet začeli izhajati v izpremenjeni obliki, in mi v političnem oziru zaupal več, nego more biti namenjeno današnji javnosti.

In sedaj je zapustil, osivel v plodnem delu, to zemeljsko življenje, ki mu je bilo v marsičem prava „dolina solz“ — kulturni delavec, čigar spomin ostane svetál.

Šolnik Hubad je umrl nepričakovano za nas, ker smo ga sodili po njegovi krepki zunanosti. Njegovo delovanje je bilo glavno šolskega značaja, v tem pravcu se je sukalo tudi njegovo literarno prizadevanje, ki ima v prvi vrsti didaktičen pomen.

Bil je slovenski nadzornik in takemu velja moje slovó. Njegov prednik, Slovenec po rodu, a ne več po mišljenju, je imel pomisleke, ali morem postati na svoji rodni grudi stalno nameščen, ker sem gojenec češkega vseučilišča . . . Hubad je bil naš človek, ki je čutil z nami. Zato se je zanimal za nas ne le v stanovskem oziru, ampak je tudi spremljal naše literarno delo, vzpodbujajoč nas, kjer se mu je zdelo umestno, kar vem iz lastne izkušnje. Slovensko šolstvo in učiteljstvo žaluje za prerano umrlim kakor za svojem.

Dr. Dragotin Lončar.

Jurčičev „Deseti brat“ v prvotnem načrtu. Lani je minilo petdeset let, kar je izšel Jurčičev „Deseti brat“ v prvem natisku. Med Jurčičevo zapuščino, ki jo je izročil pokojni Levec mestnemu arhivu ljubljanskemu, sem našel poleg drugega tudi „črtež“ za ta roman, pisan v belježnico (navadni notes) s svinčnikom (samo točki 21. in 22. ter zadnji stavek točke 16. s črnilom), ki ga objavljam v neizpremenjenem prepisu. Kar je Jurčič sam prečrtal, sem del v oglate, svojih par dostavkov v okrogle oklepaje. Ta načrt je nastal gotovo pred 15. novembrom 1864. leta, kakor sklepam po nekem poznejšem datiranem zapisku Jurčičevem v isti belježnici. Vsekakor ni izpred leta 1863., ko je objavil Levstik svoj fragment „Deseti brat“, ki je vzbudil Jurčiču po njegovem lastnem zatrdilu zanimanje za to snov. Precejšnja nedodelanost osnutka, omahovanje glede dejanja, neodločnost v osebah in imenih nam odpira zanimiv vpogled v duševno delovanje mladega Jurčiča, dvajsetletnega gimnazijca, ki je v naslednjih dveh letih na Dunaju ta svoj načrt izvršil, ter dal Slovincem „pravo narodno knjigo“, da govorim z Levčevimi besedami.

Črtež.

3. Deseti brat pride v grad Piškotov do hčere čevljarja, hišnega oskrbnika. Značaj čevljarjev in žene. Zgodovina gradu in njegovega lastnika starega odljudnega moža, ki se malo peča za sina. Sin hud na desetega brata. Ga spodi. Deseti br. hud.

4. Spak gre proti vasi poje. Pride mimo Matjaža, kamnoseka, ki na solcu samotni kamenje kleplje. [Značaj.] Pesem. Zmirom ženim druge sam sebe pa ne morem. Oba gresta groše zapit, ki jih ima Spak, v krčmi najdeta Dolfa. Ta Spaku pove o novem učniku. Krčmar Bobek. Deseti brat popusti družbo tolaživši Matjaža, ki se jezi na grajščaka, branečega mu rake in ribe loviti, in gre v [samo].